



## LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2012.gada 6.septembrī Nr. 1-6/11

**Latvijas Republikas Satversmes tiesai**  
Jura Alunāna ielā 1  
Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2012-12-01

Tiesībsarga birojā saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Kristīnes Krūmas 2012.gada 6.augusta lēmums, kurā tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2012-12-01 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41.punkta vārdu „līdz 2011.gada 31.decembrim” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109.pantam” (turpmāk – lieta Nr.2012-12-01). Ar šo lēmumu tiesībsargs uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par visiem jautājumiem, kuriem varētu būt nozīme lietā Nr.2012-12-01.

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Latvijas Republikas tiesībsarga kompetenci, sniedzu Jums šādu viedokli.

Likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41.punkts redakcijā no 2011.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 17.jūlijam noteica: „Latvijā un Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstīs dzīvojošiem vecuma un invaliditātes pensijas saņēmējiem par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim un ņemts vērā, piešķirot (pārrēķinot) pensiju, līdz 2011.gada 31.decembrim piešķir piemaksu par katru apdrošināšanas stāža gadu.

Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā piešķir un izmaksā piemaksu, kā arī nosaka tās apmēru, kas laika periodā no 2009.gada 1.janvāra līdz 2011.gada 31.decembrim nedrīkst būt mazāka par 0,70 latiem.”

Ar 2012.gada 14.jūlija likumu „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” pārejas noteikumu 41.punkta rindkopa papildināta ar teikumu šādā redakcijā: „Ministru kabinets, iesniedzot Saeimai gadskārtējo valsts budžeta projektu, valsts pamatbudžetā ar 2014.gada 1.janvāri paredz valsts budžeta uzturēšanas izdevumu transfertu no valsts pamatbudžeta uz valsts speciālo budžetu, lai nodrošinātu līdz 2011.gada 31.decembrim piešķirto piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas izmaksas attiecīgi no valsts pensiju speciālā budžeta un invaliditātes, maternitātes un slimības speciālā budžeta.”

Divdesmit Latvijas Republikas Saeimas deputāti uzskata, ka likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 41.punktā ietvertais termiņa ierobežojums, proti, ka piemaksa par katru apdrošināšanas stāža gadu, kas uzkrāts līdz 1995.gada 31.decembrim un ņemts vērā, piešķirot (pārrēķinot) pensiju, tiek piešķirta līdz 2011.gada 31.decembrim, neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 91. un 109.pantam.

Šādu piemaksas piešķiršanas termiņu noteica 2010.gada 20.decembra likums „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām””, kas stājās spēkā 2011.gada 1.janvārī. Šī norma tika pieņemta, pamatojoties uz Ministru kabineta 2010.gada 17.novembra rīkojumu Nr.674, ar kuru tika atbalstīta Konceptija par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā

(turpmāk - koncepcija).

Koncepcija noteic vairākus risinājumus, kas veicami 2011.-2013.gadā sociālās apdrošināšanas sistēmas situācijas uzlabošanai un finanšu ilgtspējas nodrošināšanai, cita starpā paredzot pārtraukt piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām piešķiršanu jaunpiešķirtajām pensijām, sākot ar 2012.gada 1.janvāri.<sup>1</sup>

Likumprojekta Nr.81/Lp10 „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (turpmāk - anotācija) ir norādīts, ka piemaksu sākotnējais mērķis bija palīdzēt tiem pensionāriem, kuri pensionējās līdz 1996.gadam vai reformas pirmajos gados un kuriem bija liels stāžs un zemas pensijas. Ieviešot piemaksas 2006.gadā, to piešķiršana bija paredzēta tikai uz laiku, t.i., līdz 2009.gada 31.decembrim. Piemaksu piešķiršana ekonomiskās izaugsmes laikā tika nepamatoti paplašināta un pagarināta, tādējādi radot būtisku papildu slogu uz speciālo budžetu, jo to izmaksāšanai nepieciešamais finanšu līdzekļu apjoms nav iēplānots sociālās apdrošināšanas iemaksu likmē un tiek segts uz citu sociālās apdrošināšanas iemaksu veicēju rēķina. Laikā kopš 2008.gada ir būtiski pasliktinājusies valsts ekonomiskā situācija, tāpēc valsts vairs nevar garantēt tādu pašu sociālā nodrošinājuma kopumu, kāds tas bija noteikts ekonomiskās izaugsmes gados. Pretējā gadījumā tiktu apdraudēta valsts iespēja īstenot tiesības uz sociālo nodrošinājumu un garantēt sociālās drošības sistēmas ilgtspēju.<sup>2</sup>

Ievērojot minēto, secināms, ka piemaksa pie pensijas jau sākotnēji tika paredzēta kā pagaidu tiesība, kas neietilpst Satversmes 109.pantā noteikto tiesību uz sociālo nodrošinājumu pamatkodolā. Sociālo tiesību jomā valsts pozitīvo pienākumu pamatkodolā ietilpst tikai tādas sociālās palīdzības nodrošināšana, kas tiek garantēta pat tad, ja persona nav veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas. Personu tiesības uz sociālo nodrošinājumu minimālā līmenī tiek garantētas ar Pensiju likuma pārejas noteikumu 34. punktu, kas paredz minimālo pensijas apmēru, kurš ir atkarīgs no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra.<sup>3</sup>

Piemaksa pie pensijas ir atzīstama par papildus sociālo garantiju, ko likumdevējs politiskas izšķiršanās rezultātā, izmantojot tam piešķirto rīcības brīvību, tika paredzējis, lai uzlabotu materiālo stāvokli tiem pensionāriem, kuriem ir liels apdrošināšanas stāžs un mazas pensijas. Konkrētajā gadījumā tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālajā līmenī netiek skartas.

Anotācijas I daļas 4.punktā ir norādīts apstrīdētā normatīvā regulējuma leģitīmais mērķis - nodrošināt pensiju sistēmas ilgtspēju. Tāpat anotācijā norādīts, ka šāds normatīvais regulējums atbilst samērīguma principam, jo:

1) ar tā palīdzību speciālais budžets tiek atslogots no tam neraksturīgām un nepiederīgām izmaksām un tiek iegūti papildu līdzekļi (2012.gadā – 2 563,7 tūkst. latu, bet 2013.gadā – 7 204,1 tūkst. latu) sociālās apdrošināšanas pakalpojumu (pensiju) izmaksas nodrošināšanai, tādējādi veicinot pensiju sistēmas ilgtspēju;

2) citas alternatīvas (būtiska sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes paaugstināšana, tūlītēja valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumu (pensiju un pabalstu) apmēru samazināšana, aizņemšanās no Valsts kases, faktisko iemaksu principa attiecināšana uz visiem sociālās apdrošināšanas veidiem) ir personu tiesībām un interesēm mazāk labvēlīgas;

3) labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu, ņemot vērā, ka ar šī pasākuma palīdzību tiks veicināta pensiju sistēmas ilgtspēja un

<sup>1</sup> Sk. Koncepcijas par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā (informatīvā daļa) 24.lpp. Pieejama: [http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/koncepcija\\_24052010.pdf](http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/koncepcija_24052010.pdf)

<sup>2</sup> Likumprojekta Nr.81/Lp10 „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” anotācijas I sadaļas 2., 4.punktu. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/4365E89C33BD6616C22577F2002645AB?OpenDocument>

<sup>3</sup> Sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011.gada 20.decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 secinājumu daļas 15.3.apakšpunktu.

nodrošināta pensiju izmaksa.<sup>4</sup>

Tiesībsarga ieskatā anotācijā paustie argumenti par leģitīmo mērķi un samērīgumu, nepiešķirot piemaksas pie pensijas par apdrošināšanas stāžu līdz 1995.gada 31.decembrim tiem vecuma un invaliditātes pensijas saņēmējiem, kuriem pensija aprēķināta pēc 2012.gada 1.janvāra, ir izsvērti un pamatoti.

Likumdevējam ir pienākums rūpēties par pensiju sistēmas ilgtspējību un to, lai pensiju sistēma būtu vērsta arī uz nākamo paaudžu labklājību. Pensiju sistēmas stabilitātes apdraudējuma gadījumā likumdevēja rīcībai jābūt konsekventai, saskaņotai, paredzamai un pēc iespējas ātrākai. Arī Satversmes tiesa vairākkārtīgi ir norādījusi, ka valstij ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums savas saistības sociālo tiesību jomā samērot ar savām ekonomiskajām iespējām, citādi var tikt apgrūtināta valsts pienākumu izpilde, tostarp citu sociālo tiesību realizēšana.<sup>5</sup>

Attiecībā uz apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91.pantā nostiprinātajam vienlīdzības principam daru zināmu, ka Tiesībsarga birojā ir izskatīta pārbaudes lieta Nr.2012-93-26C par piemaksu pie pensijas piešķiršanas kārtību, kas 2012.gada 5.jūlijā pabeigta ar tiesībsarga atzinumu. Atzinumā secināts, ka piemaksu pie pensijas nepiešķiršana no 2012.gada 1.janvāra atbilst Satversmē 91.pantā noteiktajam vienlīdzības principam. Pretstatā Saeimas atbildes rakstā paustajam viedoklim (sk. Saeimas atbildes raksta 6.lpp. 4.rindkopu un turpmākās) tiesībsarga ieskatā tie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēji, kuriem pensija aprēķināta līdz 2011.gada 31.decembrim, un tie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēji, kuriem pensija aprēķināta pēc 2011.gada 31.decembra, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, jo abas personu grupas ir vecuma vai invaliditātes pensijas saņēmēji, kurām noteikta daļa apdrošināšanas stāža ir uzkrāta līdz 1995.gada 31.decembrim un šis stāžs ir ņemts vērā, piešķirot (pārrēķinot) pensiju.

Tomēr, kā jau iepriekš norādīts, apstrīdētajai likuma normai ir leģitīms mērķis un ir ievērots samērīguma princips, līdz ar to secināms, ka atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, sniedzu viedokli, ka likuma „Par valsts pensijām” 41.punkta vārdi „līdz 2011.gada 31.decembrim” atbilst Satversmes 91. un 109.pantam.

Pielikumā: tiesībsarga 2012.gada 5.jūlija atzinuma pārbaudes lietā Nr.2012-93-26C kopija uz 2 (divām) lapām.

Ar cieņu,  
tiesībsargs

J.Jansons

Tīģere 67686768

<sup>4</sup> Sk. likumprojekta Nr.81/Lp10 „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” anotācijas I sadaļas 4.punktu. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS10/SaeimaLIVS10.nsf/0/4365E89C33BD6616C22577F2002645AB?OpenDocument>

<sup>5</sup> Sk., piemēram, Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012.gada 21.jūnija sprieduma lietā Nr.2011-20-01 secinājumu daļas 14.punktu.